

MLÁDEŽNÍCKY SLANG¹

ŠTEFAN KRIŠTOF

Úvodom

Jazyk (langue) je komplexný systém (súhrn) znakov (kód) primárne zvukovej a sekundárne grafickej podoby, ktorý slúži členom ľudskej spoločnosti na styk a dorozumievanie.

Každý jazyk, a teda aj slovenský, kým sa ako historický jav vyvinul a dosiahol súčasný stav, prekonal v teórii i v praxi (reč) isté progresívne—retardačné vývinové fázy, ktoré viac alebo menej zasiahli všetky jeho plány (zvukový, lexikálny a gramatický).

Súhrn jazykových prostriedkov, ktoré istý národ používa v rámci svojho národného spoločstva na výmenu myšlienok, styk a dorozumievanie, označujeme termínom národný jazyk. Národný jazyk sa okrem spoločného územia, hospodárstva a kultúry hodnotí ako základný znak národa. Je aktívnym činiteľom pri utváraní povedomia spolupatričnosti jednotlivcov národného spoločstva a prejavuje sa dvojako: a) ako integračný (zjednocovací) činiteľ vo vnútri národného spoločstva (jazykového kolektívu) a b) ako dezintegračný (rozlišovací) činiteľ medzi národmi v rámci istého geografického areálu. Rozlišujeme v ňom dve, alebo viac podôb. Tradične sa spomínajú dve podoby národného jazyka: a) spisovná (spisovný jazyk) a b) nespisovná (geografické a sociálne nárečia²). Zatiaľ čo spisovná podoba národného jazyka je kompaktný jednoliaty a normovaný útvar, o ktorého zdokonaľovanie sa starajú sústavne jazykovedci, spisovatelia, učitelia atď., nespisovná podoba môže, ale nemusí byť kompaktná a vyvíja sa spravidla spontánne. Napr. geografické nárečia pokladáme za kompaktné, pretože majú vlastný zvukový, lexikálny a gramatický plán (systém a štruktúru³), ale vyvíjajú sa bez vedomej starostlivosti. Tzv. „sociálne nárečia“ ďalej len skupinové jazykové prostriedky, prípadne skupinové jazyky, ktoré sa vyznačujú spravidla len im vlastnými lexikálnymi prvkami (osobitné slová — formou aj významom, slovné spojenia, frazeologické zvraty, slová, hybridy, skomoleniny a pod.), hodnotíme ako inkompaktné. Tieto sa vyvíjajú len spontánne (živelne) v rámci jednotlivých skupín. Geografické (teritoriálne) nárečia sa okrem systému a štruktúry vyznačujú tým, že sa ich používanie viaže na menší—väčší územný spoločenský a jazykový kolektív. Skupinové jazykové prostriedky (!) sa naproti tomu viažu na sociálne a záujmové skupiny (murári, baníci, hutníci, strojár, obuvníci, lekári, umelci; študenti, vojaci, rybári, športovci, poľovníci; zlodeji, prostitútky, tuláci a iné asociálne skupiny). Ale aj geografické nárečia, aj skupinové jazykové prostriedky tvoria súčasť národného jazyka a spájajú sa tesnejšie—voľnejšie najmä s jeho najkultivovanejšou podobou, so spisovným jazykom. Vplývajú naň a upevňujú, prípadne narúšajú jeho vývin i normovanosť. Miera zviazanosti nárečí a skupinových jazykových prostriedkov so spisovným jazykom je rozličná. Najtesnejšie je spojenie spisovného jazyka a geografického nárečia, na základe ktorého bol spisovný jazyk

kodifikovaný a z ktorého sa sústavne obohacuje vo všetkých plánoch, hoci aj ostatné nárečia aspoň čiastočne prispievajú k jeho obohacovaniu a k spresňovaniu jeho noriem. Skupinové jazykové prostriedky majú spravidla negatívny vplyv na vývin spisovného jazyka a z aspektu „spisovná — nespisovná podoba“ národného jazyka ich hodnotíme ako deštruktívne, hoci aj medzi nimi jazykové prostriedky niektorých sociálnych a záujmových skupín, napr. lekárov, baníkov, športovcov, poľovníkov atď., ktoré sa plne uplatňujú v hovorenej podobe spisovnej slovenčiny, strácajú postupne svoj deštruktívny charakter a obohacujú aj spisovný jazyk. Vzťah geografických nárečí a niektorých skupinových jazykových prostriedkov sa prejavuje smerom k spisovnému jazyku integráciou (splývaním). Skupinové jazykové prostriedky tzv. „vyšších spoločenských vrstiev“, „asociálnych skupín“ a v poslednom období aj mládeže (žargonizmy a argotizmy v mládežníckom slangu) sa uplatňujú do značnej miery ako dezintegračný činiteľ.⁴ Geografické nárečia majú spravidla expanzívny charakter, t. j. snahu rozšíriť okruh používateľov nárečia. Vývin skupinových jazykových prostriedkov však smeruje v rámci skupiny i skupín k postupnej diferenciacii, ktorá sa prejavuje zužovaním okruhu používateľov. Tento stav možno dokumentovať veľmi výrazne na mládežníckom slangu všetkých vekových skupín.⁵ Skupinové jazykové prostriedky tvoria konglomerát a) domácich (spisovných i nespisovných) a b) cudzích jazykových prvkov, ktoré sa uplatňujú v slovných spojeniach, frazeologických zvratoch, ale ovplyvňujú viac alebo menej aj zvukový, gramatický a štylistický plán, hoci ťažiskom ich používania a uplatnenia ostáva lexikálny plán.⁶ Poznamenávame, že vzájomný vzťah skupinových jazykových prostriedkov, ich vzťah k nárečiam i k spisovnému jazyku je mimoriadne komplikovaný a že sa v nich prejavuje rôznosmerná integrácia i diferenciacia. Napr. niektoré nárečové slová (lexikálne vulgarizmy, žargonizmy a argotizmy): „vém/vím“ = viem, „ňvém/ňvím“ = neviem, „fízel“ = detektív, člen ZNB..., „prďák“ = prírodopis, „káradesky“ = peniaze, „žváro/žváro“ = cigarety, aj peniaze na cigarety, „bula“ = dievča, „kraxňa“ = dievča pochybnej povesti, „hepa“ = ťažkopádne dievča, „haxňe“ = nohy atď. sa bežne používajú aj v mládežníckom slangu. V súčasnosti sa mládežnícky slang hemží aj obscénnymi slovami (ho...o, ku...a, p.a, ko...t a pod.), ktoré pomenúvajú napr. časti ľudského tela, isté činnosti a pod. Využívajú sa najmä v slovných spojeniach, frazeologických zvratoch, vetách a súvetiach.⁷

Hoci sa geografické nárečia aj skupinové jazykové prostriedky v rámci okruhu používateľov (geografického, skupinového — sociálneho a záujmového celku, skupiny — jazykového kolektívu) z hľadiska jeho potrieb „výmeny myšlienok, styku a dorozumievania“ plne uplatňujú a slúžia mu, je medzi nimi popri niektorých zhodných znakoch, zásadný rozdiel. Nemožno ich teda zatriedovať pod spoločný termín „nárečie — dialekt“, pretože nie sú na rovnakej kvalitatívnej a, samozrejme, ani kvantitatívnej úrovni (rovine)⁸.

V poslednom období sa problematikou skupinových jazykových prostriedkov a ich využívaním v jazykovej praxi i v umeleckej literatúre pre mládež, zaoberali vo zvýšenej miere jazykovedci, spisovatelia, literárni kritici, časopisy a nakladateľstvá.⁹ Mnoho sa diskutovalo a diskutuje aj o vhodnosti a obsahu termínu „sociálne nárečie“. Pri tejto príležitosti sa venovala pozornosť aj členeniu skupinových jazykových prostriedkov a ich súčasnému stavu. Pomerne málo času sa, podľa našej mienky, venovalo zbieraniu materiálu a jeho využívaniu v praxi (v reči). Nazdávame sa však, že tu je východisko práce jazykovedcov i spisovateľov, ak chceme odpovedať na otázky, či používať termíny „žargón—argot—slang“, „žargón—slang“, „argot—slang“, „štýl—štýlové útvary“, „jazyk“ a pod. Vychádzajúc zo spomínanej skutoč-

nosti a výsledkov viacerých konferencií, ale aj vlastného výskumu, pokladáme preto jednoznačnú odpoveď na tieto otázky zatiaľ za problematickú. Ak chceme doriešiť celý problém, musíme uskutočniť seriózny výskum skupinových jazykových prostriedkov a šírku ich uplatňovania u všetkých skupín v rozličných prostrediach a situáciách v praxi (napr. reč žiakov a študentov rozličných vekových stupňov vo veľkomeste a malomeste, o vyučujúcich a vyučovaní, na ulici, na zábave a pod.). Hoci už máme početné štúdie o problematike mládežníckeho slangu a skupinových jazykových prostriedkov vôbec, chýbajú nám napr. slovníky, frazeologické slovníky, súbory textov atď., z ktorých by sme mohli vychádzať pri formulovaní záverov. Len po splnení týchto naliehavých úloh, ktoré sa vynárajú v súvislosti so vznikom, používaním, a to aj v umeleckej literatúre, a ďalším vývinom mládežníckeho slangu a skupinových jazykových prostriedkov vôbec, budeme môcť jednoznačne odpovedať na mnohé teoretické i praktické otázky celého problému.¹⁰

V ďalšej časti nášho príspevku označujeme všetky skupinové prostriedky termínom slang.¹¹ Pokladáme ho za prechodný jazykový útvar — skupinové jazykové prostriedky (skupinový jazyk), pretože sa v ňom postupne „formujú“ okrem lexikálneho aj osobitné jazykové prostriedky zvukového, gramatického plánu. Ide napr. o deformáciu slovných tvarov, osobitné bezspojkové vety, zoskupovanie hlások — foném a pod., ktoré sú pre slang charakteristické.

Celú skupinu členíme na dve podskupiny: a) sociálnu a b) záujmovú. Do sociálnej podskupiny zatriedujeme všetky tzv. pracovné (zamestnanecké) slangy (baníci, hutníci, strojárí, murári, úradníci, lekári...) a do záujmovej podskupiny slangov patrí napr. mládežnícky, vojenský, rybársky, športový slang a pod. V niektorých prípadoch sa slang istej podskupiny člení aj podľa vekových stupňov (napr. mládežnícky slang), prostredia, v ktorom vznikol (veľkomestský — malomestský slang), ba zisťujeme aj prípady, že u niektorých skupín žiakov a študentov sa krížia pracovné a záujmové slangy.

Predmetom nášho výskumu je mládežnícky slang. Týmto termínom označujeme skupinu jazykových prostriedkov mládeže všetkých vekových stupňov od 6 do 25 rokov bez ohľadu na to, či navštevuje základné, stredné a vysoké školy a či ide o školy s výchovno-vzdelávacím zameraním všeobecného — odborného charakteru.¹²

1. Vznik mládežníckeho slangu

Pri skúmaní mládežníckeho slangu si musíme uvedomiť niekoľko skutočností. Mládežnícky slang existuje ako reálny spoločenský (jazykový) jav, jeho vznik a používanie sa viaže na istý vyhranení a len jemu vlastnými charakteristickými vlastnosťami stmelený kolektív, s ktorým je spätý vnútorne, podmieňuje ho spravidla prostredie (pracovné—záujmové), rozličné životné situácie a progresívne ho ovplyvňuje aj vek (adolescencia). Ďalší poznatok, ktorý musíme mať na pamäti, je, že kolektív, ktorému slúži na styk a dorozumievanie, je mladý, hravý, tvárlivý, revolučný, nespútaný, neustálený a mimoriadne citlivý. Mládežnícky kolektív rád zveličuje, kritizuje a ironizuje (aj seba) a má bujnú fantáziu. Prejavuje sa uňho snaha odlíšiť sa od normálneho, pocit veľikášstva, plané hrdinstvo a chce zapôsobiť, spravidla nezvyčajne, prekvapivo. Všetky tieto vlastnosti pôsobia nielen na vytváranie mládežníckeho kolektívu a jeho charakter, ale aj na jeho reč, ktorá je voľná, porušuje platné normy nárečí i spisovného jazyka a táto voľnosť a nenormovanosť sa prejavuje pri používaní a kombinovaní zvukového materiálu (hlások), zmenách významu slov, tvorení slov a ich

tvarov, slovných spojení a celých fráz, viet a súvetí. Jednoducho povedané: mládežnícky slang je pestrá mozaika, ktorou sa mládež snaží vystihnúť rečou „svoj život“ — „svoj svet“ v každom prostredí a v každej situácii. Robí tak podľa svojich predstáv a vlastnými prostriedkami.

Musíme si uvedomiť, že mládež po 6. roku svojho veku vstupuje do nového prostredia — do školy — a už od 1. ročníka ZDŠ sa u nej prejavuje snaha po svojskom vyjadrovaní. Zapája sa do spoločnosti, hľadá si miesto a splyva s kolektívom, ale zároveň sa snaží o odlišenie. Snaží sa „o únik od šedivej skutočnosti“. Láka ho „exkluzivita“. Jeden člen mládežníckeho kolektívu chce byť „grandom“, iný „šéfom—šerifom—pánom“, „rytierom“ — „rytierom smutnej postavy“ a pod. Jedného charakterizuje „veselosť až ľahkomyseľnosť“, druhého „neprimeraná vážnosť“. Skupiny mládeže sú poznačené tiež týmito znakmi, a preto sa stretávame „s prírovnými vlkmi“, „stepnými indiánmi“, „hónnymi chlapcami“, „klubom plavcov“, „bandou darmožráčov“ atď. Všetkých spája spravidla spoločný znak: nerozumejú si často s rodičmi, učiteľmi, majstrami, ba s celou spoločnosťou. Necítia sa dobre na vyučovaní, v kine (ak nie je dobrodružný film), na ulici (ak sa nemôžu chovať nápadne, až výstredne), na plavárni, na športových podujatiach a pod., kde musia dodržiavať isté spoločenské pravidlá. Často si nerozumejú s nikým, pretože sú, „iní — múdrejší — skúsenejší — viac vedia — poznajú lepšie život“ ako tí „starí“, ktorí im nerozumejú a nerozumejú ani životu dneška. Vedie ich impulzivnosť, pociťujú hneď silné citové vzrušenie, objavuje sa u nich vzdor, ba i odpor, ktoré vyjadrujú chovaním, obliekaním, rečou. Pohnútkou im je snaha „vytiahnuť sa“ pred svojou „babkou—pipkou—žienkou—kámoškou—kočkou“, ale aj pred „fotrom/fótrom—mutrou/muterkou—ségrou/segrou“, aby ukázali, aké majú „šťigro“. A cítia sa „bezva“, pretože ich neobmedzuje „profák—prófa—ridas—Belzebúb—učko“. A je to všetko „jasan/jásan—jasnáčka—samo—zau—stopro—normálka“. „Hrkló ti v bedni, že nesúhlasíš a „či ti kvapká na karbid — čo si pi-pi — čo si ši-ši“. Len „klidánko“, „naval prachy na žváro“ a „odplav“ z nášho „rodea—hurhaja“, ty „koreň—koreň s gloriolou“. „Nepindaj“ už toľko, ako keď „pavián bublá“ ako „konzerva“, lebo sa budem peniť. „Nehumli“! Tak „čau—čaučik—čaučle—čau Bambíno—čavec—nashle“! „Jasan—jásan“? „Nefechrui, frajer“! Tu nemáš čo „ňúriť“, „ľahaj štráf“! „Syp, nerob fóry“! „Nevyvaluj vlbáky“, vypadnú ti.¹³

II. Slovník mládežníckeho slangu

Mládežnícky slang má len lexikálny plán. V ďalšej časti nášho príspevku si však budeme všimáť aspoň čiastočne aj jeho zvukové a gramatické zvláštnosti, ktoré sú pre mládežnícky slang charakteristické.

Slovník mládežníckeho slangu je bohatý, pestrý a mnohotvárný. Dokladom toho sú slová, slovné spojenia, rozličné frazeologické zvraty, vety, súvetia s asyndetickými vetami a súvislé slangové dialógy. Mládež má spravidla pre osoby, veci, vlastnosti, vzťahy, činnosti a situácie svojské pomenovanie. V niektorých prípadoch ide o slová (pomenovacie jednotky) s posunutým alebo preneseným významom, ktorých význam v spisovnom jazyku poznáme, ale v slangu mládeže ich bez vysvetlenia nechápeme (tajné). Pri slovotvornej analýze novotvorených slov zisťujeme nové slovotvorné spôsoby, postupy a prostriedky aj oproti starším, dávnejšie používaným slangovým slovám. Celú slovnú zásobu slangu možno deliť na dve skupiny: a) neutrálne a b) expresívne slová. Z aspektu spisovného jazyka zatriedime však obidve skupiny medzi expresívne slová.¹⁴

V mládežníckom slangu sa „dievča—chlapec“ pomenúva výrazmi: „k-a moška/kámoška — baba/bapka/babienka/babulienka — bejby — cipa/cipka/cipuška — pipka/pipuška/pipulienka — kočka/koška — čučorietka — žubrienka“; „pupo/pupák — cipko — chuliš — vlasáč — rytier — grand — trógel — grázal — mešťan — dedinčan“.

Mladí ľudia (žiaci — žiačky, študenti — študentky, učni — učnice...) sa označujú výrazmi: „študák/študáčka — bedár/bedárka — bažant — učeň/mučeň — žobrák“. Podľa toho, aký druh a stupeň školy navštevujú, sa nazývajú: zédeškár — gymplák — escvečkár — ekonóm/kekoňom — stavár/stavbár — kalfasár — betonár — lajsníčkár — plúckár — hnojár — bylinkár — paprikár — koniar — sečkář — šrófikár — inštitutár — filozof — doki“ (posl. medicíny).

Osobitné výrazy používajú aj na pomenúvanie školop povinnej mládeže podľa postupných ročníkov a ich pobočiek: „ucho/ucháň — zelenáč“ (v nižších ročníkoch); „šarža — pán — káder — šlachta — starý mazák — fičúr — inžiniersky poter“ (vo vyšších ročníkoch); „áčkár/-i, béčkár/i, céčkár/-í, -céci, šajari, děčkár/deskár/defoš/-i — efkár/efoš/-i“ atď.

Ak žiak dochádza do školy, je: „pešiak/pešibus — družstevník — vlakár — motorista — mašinista — turista“.

Pri pomenúvaní členov kolektívu uplatňujú mladí ľudia rozličné skomoleniny, skratky a nezvyčajné skupiny hlások. Ide o mená, ktoré sú utvorené od: a) priezvisk a rodných mien príslušníkov mládežníckeho kolektívu, rodičov, známych, historických osobností, politikov, významných športovcov, vecí a javov a pod. Napr.: „Dobrota“ — Dobrovodský, „Ňuch“ — Chaternuch, „Hora/Horička“ — Horníková, „Kačica/Kačka“ — Kačicová, „Plecho“ — Pecho“, „Bubo/Bobo/Bbo“ — Bubák, „Loptoš“ — Lontoš; „Pepe“ — Peter, „Pipo“ — Štefan/Pista, z maď., „Miki-maus“ — Mikuláš + myš z nemč., „Gaga/Gago/Gag/Gg“ — Gabriel, „Bimbo“- — Boris, „Dutko“ — Dušan; „BB“ — puding, „Magi“ — magy; „Čankajšek“ — skrachovanec, „Hanibal“ — vedúci, „Bucharin“ — ?, „Spitino“ — Spitihnev, jedovaný; „Didi“, „Plánička“, „Garinca/Karika“, „Puč-fuč“ — Puč, „Čurino“ — Čurgaly, „Čučo“ — Belák atď. Objavujú sa aj mená „Šišlík — Hrcó — Drco — Frco — Hráči/Gráči“ a pod.;

b) sídlitných, chotárnych a posmešných názvov: „Trogár“ — Nitran, „Žochár“ — Topolčanec, „Tökmagos“ — Novozámčan, z maď. „tökmag — tekvičné semiac-ko“, „Bábovka“ — Bábčan, „Kanadan“ — „Argentínčan“ — bývajú v mestskej štvrti „Kanada—Argentína“, „Zubor“ — býva na Zobore, „Černoch“ — býva v Černíku;

c) názvov zamestnania rodičov: „Hurkár — Masár/Másiar“ — syn mäsiara, „Hora/Hôrka“ — syn — dcéra horára, „Preceda“ — syn predsedu JRD, „Riaditeľ“ — otec je riaditeľom podniku, závodu, školy, ale vyskytujú sa aj mená „Príštipkár—Podošva“ — otec je obuvník, „Cvrčkár/Cvrček/Cvrčok“ — brat šije „svršky“ na obuv, „Basa/Basista — Cimbalista“ — niekto z rodiny je hudobník, „Cigáň-More“ — syn hudobníka;

d) názvov vyjadrujúcich osobné záľuby a záujmy: „Frico“ — učí sa po nemec-ky, „Ámol“ — hrá na husle, „Astronóm — Galax — Galaxia“ — zaujíma sa o astronómiu, „Herec“ — hrá v ochotníckom súbore, „Frťan“ — rád pije „frťana“ — deciliter (dl);

e) názvov vlastností (telesných, duševných, aj v prenesenom význame): „Jach-toš“ — zajakavý, „Greboš“ — ušpinený, „Bomba — Guľa“ — tučný, „Strúčík“ — nízky, „Botka“ — malý, „Vrabec — Vrábel — Fúzik“ chytvaný, slabý, „Anténa“ — vysoký a chudý, „Lomidrevo“ — mohutný, „Gonos — Gonos-nos“ — má

dĺhý nos, hybrid. Táto skupina mien je veľmi početná. Možno sem zaradiť mená: „Štáp — Žeriav — Steblo — Krpec — Elefant — Vajco — Páter Gula — Duco/Duci — Dombo/Dombó — Haťaba/Haťapka — Pučstok — Pucka — Tlstá kamera — Suchá ratolesť — Larva — Straka (zlodej) — Motúz/Motúzik — Valibuk — Strachopud“ atď.

Výraznú skupinu mien tvoria posmešné, ironické a vulgárne názvy. Napr.: „Cinkvajš — Huhuhu — Hočoro — Citronello — Mroš — Kikirikí — Čvirik — Doga/Dagi — Chrt/Chrťo — Neprebudený — Vořech, z češtiny — Švejč — Žmuro — Šuška/Janko Šuška — Janko Hraško — Brčko/Brko — Žrebec/Koník/Kobyľa/ /Kobola — Korzár — Drotár — Koza/Kozík — Buro Duro — Čmucho — Čuto — Čuspajz — Prdo/Prďas — Sralo/Sralík atď.

K tejto skupine by sme mohli priradiť aj mená, ktoré sú utvorené podľa obyčaje opakovať v reči slová, slovné spojenia, ba celé vety. Napr.: „Jedyne — Jedyneťak — Žeáno/Žáno — Všakáno — Naozaj — Veruže — Baže/Bože — Bistu — Bouprisahám — Nále — Vím — vím — Nevímnevím — Všakjetopravda — Všakjetotak — Nerobsiztohonič — Atakďáleatakďále — Bachanálebachanále“ a pod.

Osobitnú skupinu mien tvoria aj slová, ktoré označujú tituly. Napr.: „Šéf/Šéfko — Šerifko — Kapitán — Plukas — Generál/Ženerál/Ženeráló/Ženerálos — Vojín Vomáčka“...

V mládežníckom slangu sa odráža aj vzťah mládeže k rodičom, vyučujúcim, majstrom, dielovedúcim, spolupracovníkom, známym a pod. Títo sú často terčom ich žartov, kritiky, výsmechu, irónie, sarkazmu. Školská mládež sa najčastejšie stretáva s rodičmi a vyučujúcimi, učňovská a ostatná so spolupracovníkmi. Každodenný styk so spolužiakmi alebo so spolupracovníkmi sa odráža aj v slangu. Dobrý a starostlivý triedny/-a je: „Apuš/Apušo — Tatuš/Tatušo/Tatuško — Foter /Fóter/Fotrík — Mamuša/Mamuška — Aňuka/Aňuci“ — maď — starší; „Kamoš/Kamoško — Prítelko — Súdruženko — Katka/Katula/Karulka — Dvka/ /Dívča“ — mladší. Iný je „Ujo — Strýco/Strýko — Dedko/Ded — Stará — Baba“, ale nevšimavý je „Bambulo/Bulo — Tuťmák — Spiaci turista — Bublavý hrom — Strašidlo/Strašiak — Kofa — Kukla — Mrkva“ atď.

Ostatní vyučujúci alebo majstri a dielovedúci sú: „Báťuška — Tatiana — Ptica /Ptička“ — ruštinár/-ka, „Femina“ — latinčinár, „Cvičko — Telomrsk — Telomet — Skokan — Hopslík“ — telocvikár, „Archimedes — Postrach — Fulo — Hromobitie“ — matematik, „Kešo — Plantážnik“ — vyučujúci prírodopisu, „Pipin — Pipin Krátky/Dĺhý“ — dejepisár, „Praslička“ — botanik, „Fyzikus — Fyzikus — husikus — Krivula — Baňka“ — fyzik, „Plumbum — Plumbum — bumbum“ — chemik, „Majzlík“ — majster, „Laťka“ — murár-učiteľ, „Murdo“ — majster a pod.

Pozorovací talent mládeže sa uplatňuje aj v menách, ktoré dávajú mladí ľudia podľa telesných a duševných vlastností spomínaných osôb. Tak učiteľ, ktorý vykrúca oči, je „Mikimaus“; chudá učiteľka (žena vôbec) je „Suchá ratolesť — Štangla — Tyčka“; tľstý je „Gulička/Guľôčka — Pampúch — Zdutý“; tenký je „Cintľa /Cintuľa“; plechavý je „Plcho/Plechlo“; jedovatý je „Torpedo — Raketa — Nosná raketa“; „Robotinka“ vyučuje výrobnú prax; „Kuppajz/Skupko“ je skupinár; „Máj“ je majster; „Pčéda“ je predseda; „Nervák — Očapenec — Oplašenec“ je každý, kto je nervózný. Je však aj „Haluška/Luška — Zubatý — Gramblavý — Páter — Páter — Fáter — Mrmo — Mrmo-Hrmo — Mistr — Del — Malta — Cigel — Cólštok — Buďo — Štuka — Fízal — Baran — Koza — Trasorička — Panák“...

Ďalšie skupiny mien sú napr.: a) podľa nadávok, ktoré používajú Banda — Trhani — Hlísta — Tuberák — Sladké drevo — Čvarga...; b) posmešné mená Čičo — Očko — Šprtino — Frčkár; c) podľa používaných slov, zvratov a viet Tak-tak, Že-že, Nono, Áno-áno, Áno-Jano, Sím-pekne, Jelikož/Jelikož-protože, Hohohó, Jak hovoríme?, Semka, Deti-deti, Nemykajsa, Dajsemcólštok, Kdemáškelňu, Tysisavytiahol, Nolenpočkaj, Držtenkomín...

Mládež pomenúva osobitným spôsobom aj riaditeľa diri/dirigo dirino — déri — riďas — murár — roľník; inšpektora Belzebúb — Podarená návšteva — Búrka — Tajný, Snób; školníka Rafo — Mrmloš — Hlavoš — Strašiak; vyučovacie predmety slovina/slanina/slonina — litika — ganglia/anglia/guglina — rulina/roláda — pracko/prcko — hudka/hudika — kresko — stavičko — muričko — mechaničko — botika/bylina/bylinka — deják — zemák — konina/kecačka...

Priateľstvá mladých ľudí v kolektívoch sú povestné a vyjadrujú svoj vzťah nielen medzi sebou, ale aj k učiteľom, priateľom, partám, gangom. Vyvolávanie žiaka vyjadria jeho spoloziaci vtipným: „nadabil ho — strelil ho — zistil ho — namatal ma“. Dobrá odpoveď vyvoláva ozvenu a prevkapaní priateľa poznamenajú: „je kanón — bol nabiflený — vznáša sa v oblakoch a kráča si — ale totóóó — nepoznávam ho — som z toho jeleň — setsakra“. Po dobrej odpovedi (práci) ho chvália, pretože: „dostal ho — ocipkel ho — držal sa — vytiahol sa“. Ak nevedel napr. odpovedať, tak ho vyučujúci: „odbachol — odstavil — odstrelil — odpíliť“. Za dobrú odpoveď dostal meno „kanón — objav — hviezda — káder“ a dostal dobrú známku „Ialiovitú — rybu“ všeobecne, alebo jednotku „bič — sľp — zlato“, dvojku „dvojec — hus/húsku — zajaca“, trojku „vrana“, štvorku „stoličku — štvorec — prebudenie“ a „najpopulárnejšiu“ známku päťku „baňu — banán — baňatú — gulu/gufu — bambulku — kosák — padák, šajbu — pätelicu — zetor“.

Niektó „dostal zabiják“ ťažkú otázku, vyučujúci „ho natrafil“ zistil nevedomosť a „nebavil sa s ním“ poslal ho namiesto, pretože „fantazíroval“ (táral), lebo „mu nebralo“ (nevedel) a „stál na kábli“ (zabudol). Posmešník „je z toho lavý/lavý“ (prevkapaný, ohúrený). „Ostal očapený“ (prevkapaný), „nevedel ma bavit“ (odpovedať), „čumel do hviezd“ (pozeral po triede, von oknom a pod.). Veru, „dnes to lieta“ (učiteľ vyhadzuje).

Všetko sa odohráva v škole alebo na praxi (ška — podnik — šopa — mučiareň — holubník — zverinec — mliekáreň — táborák — JRD). V školskej budove je aj zborovňa (Ali Baba a 40 zbojníkov), trieda/-y (myšiareň/-e), riaditeľňa (kazateľnica — brloh — koncentrák), laboratórium (labák), kde mávajú „cvičko“. Cez „fajčpauzu“ sa prechádzajú a jeden má pekný „pulčí“, iný „gate — plachtáky — rúry“, ba celé „gerne“. „Maus“ má obuté „zetorky — traktorky“. Na cestu domov „sa šibne do glancu“ a oblieka si aj „čechrák“.

Od nálady závisí, či je niekto „frkan — frťan — manus — chuliš egreš — mukel — chuligán — Paľo, alebo „koreň — koreň s gloriólou — fajn chlapec — rytier“ a dievča „príma kosť — rebro — mulla — trťazňa — hepa — kraxňa — baba/babka — žienka — dívka“ a pod. Ak majú mladí ľudia náladu, „valia sa na čurbes — padli do hurhaja — plávajú na candrbál“ a „krochkajú blahom“.

V mládežníckom slangu sa používajú aj príslovkové výrazy, ktoré mládež, najmä študentská a učňovská, tvorí skracovaním prísloviak, prídavných mien atď. Napr.: „samo — jasan/jásan — jasnáčka — sto-pro — senzi — senzišný — bohovský — hovadský — hovadný — bezva — normálka — zau — šmafu — neva“.

Prevzaté slová z cudzích jazykov komolia, skracujú a prispôsobujú slangovej výslovnosti. Napr.: „infák/intrák — belajdigovaný — fofr — fochman — moterajžňa

— zic — fuška — holker — štemovať — elky — klamra — šrejšgom — kulmajz/kulmazýňa“... Ide spravidla o tzv. vulgarizmy.

Mládež sa aj zabáva. „Valí sa na kupko — štrófuje si to do bahna“ — ide na kúpalsko. Tam „sa bahní“ a počúva „frky“, ktoré „rapotal CC“. Hrá futbal a „vyslal na vráta šupu“ ako „Čurino“. Pri hre „filmoval telom“, takže „ohúril aj centáka“ a bolo to „bezva — hovadský faj“. „Skalní potichu revali“. Na ihrisku sa stretol s priateľmi a pozdravili sa: „Ahoj! — Ahojte! — Čau! — Čestuldo! — Čepe, kamoši! — Bondžorno! — Salut! — Vidím ťa!, Kam to valíš?, Kam to striháš!“-a pri rozlúčke si povedia aj „Maj ma rád“! — „Dovi“!

V lexike slangu sa ďalej vyskytujú napr. výrazy a spojenia slov: „Nebud' škrob!, „Čo sa tentuješ?, „Kam sa sypeš, kanále“?, „Zlož si skafander“!, „Zlož si kostru“!; „bachnutý — šiši — praštený — nepríčetný“ je zamilovaný, a preto „sa dáva do glédy“, „Ťahne si to do ponorky“. Samozrejme s tým, kto „má jeho symfónie“. Predtým však „ide na lov“ a „dá si odpich“, aby zbytočne „neklábosil a mohol bláznit' koleno“. Pri dvorení „vyfúkol kámošovi dobrú kosť pred ňucháčom“. V mládežníckom slangu nechýbajú ani nadávky. Popri výrazoch, ktoré vyjadrujú škorej prekvapenie, používajú aj neprípustné vulgarizmy a obscénne slová, spojenia slov, ba aj celé frázy. Napr.: „Krupica brko!, Krišpín dolina!, Heršaft motika!, Maria šaštínska!, Ó, Alah!, Jéminéé!, Ahaúúú!, Id' do Piščan!, ty PiFa, Choď do gybla!, Choď na Havaj!, Lúb si m...!, Ty kovkvas“!

Zvukovú stránku mládežníckeho slangu ovplyvňujú veľmi výrazne expresívne slová, neustálený prízvuk, svojská intonácia, cudzie hlásky (fonémy) a ich nezvyčajné zoskupovanie do slabík, slov, tvorenie rozličných spojení slov a fráz. Hoci nejde často o osobitné odchýlky od nárečí alebo od spisovného jazyka, najmä jeho hovorenej podoby, pozorujeme ich a v slangu mládeže pôsobia nezvyčajne. Napr. slová „repec — ospr — ška — šrac (malý chlapec) — žúzo (dobry) — pimpoš (stolný tenis) — žváro/žváró (cigarety—fajčivo) — čangor/čangorica (vlak) sú expresívne, ale aj pre mládežnícky slang nové, nezvyčajné. Podobne nezvyčajne vyznievajú v reči učňa niektoré vulgarizmy. Napr.: „Vypulíruj filcom gvinty!, Hamuj a drž dobre kormáň!, Do holкера urob sokel!, Ojojó, ty si mi pekny kalfasár, keď nevieš, čo je kalfas a hóbel.“ Podobne nezvyčajne znejú frázy: „Nemaj boj — Nemaj boj!“ — „Má fanta dlhé háró!“ — „Helga som zub-pauza.“ — „Nepidlikaj sa!“ — „Čo v titule?“, v ktorých sa prízvuk aj intonácia neustálili.

V mládežníckom slangu možno zistiť aj niektoré gramatické zvláštnosti. Vyskytujú sa rozličné spôsoby vykania, onikania, bolkania. Napr.: „Gďe sa nesú v plnej paráda?“, „Idú sem!“ „Ohodnoť — Pošacujú!“ „Poď se mnú!“ Tvorja sa nesprávne tvary slov. Napr.: „Ale dávaš tomu slovenčinovi!“ Porušuje sa zhoda: „dobro čas — dobrý chuť — Dunaj tiekla“. Používajú sa nesprávne predložkové spojenia „bez vami — bes ťa — s ťa — s ja — Anáček s ja nebesílivau“ a v syntaxi sa vyskytujú veľmi často bezspojkové súvetia „Nemaj boj, nebude dlho frndžať, zas ho niegde nadrnčí.“

III. Obohacovanie slovnej zásoby mládežníckeho slangu

Slovná zásoba mládežníckeho slangu sa sústavne obohacuje. Mládež tvorí nové slová, preberá slová zo slovnej zásoby spisovného jazyka, nárečí i cudzích jazykov a prispôsobuje si ich vlastnej potrebe. V slovníku mládežníckeho slangu nachádzame preto rozličné spisovné slová s novým a pre slang charakteristickým významom a formou, cudzie slová, hybridy, skratky, značky, skomoleniny, skupiny hlások vo funkcii slov atď.

Mládežnícky slang je bohatý na názvy osôb, vecí, javov, vlastností, dejov a okolností a vlastnosti dejov, ktoré sa uplatňujú aj v slovných spojeniach, zvratoch, vetách, súvetiach a v celých prehovoroch.

Podstatné mená všetkých rodov tvoria mladí ľudia od akéhokoľvek slovtvorného základu najrozličnejšími afixami. Napr.: -áč Frkáč, -ák/iak deják, Mrmliak, -án Frkan, -ák Dlháň, -ár/iar hnojár, Myšiar, -as riďas, Trapas, -ec repec, -ík/-ik Grázlik, -iš chuliš, -uš-ušo/Tatuš, Tatušo — muž. rod.; -ka/-čka/-ička Fajnovka, Anáčka, študáčka, Praslička, -ina rulina, -áreň/iareň chlebareň, myšiareň, -enka/ienka Babenka, Mamulienka, — uša/-uška Mamuša, Mamuška, — ňa trtajzňa — žen. rod.; — ko cvičko, výučko, stavičko, — ičko/iško techniško — techničko, — dlo kudalo — str. rod. Okrem týchto sufixov sa však používajú aj ďalšie. Napr.: -a Gaga, — o Rafo, -ec Očapenec, — och Černoch, -e Pele, -i Šveci, -us Šmafus a pod. Početné sú rozličné skratky, značky a skupiny hlások. Napr.: „pup, špé, ška, SS, CC, Zs, Zss, Josifs, čaočaro, čaučuru“. Nezvyčajné zoskupovanie hlások sa vyskytuje napr. pri preberaní slov z cudzích jazykov: „hellóvkej, štígro, žváro, ingenír“. Obidve tieto skupiny „slov“ tvoria mladí ľudia celkom ľubovoľne a nemajú ustálený význam.

Mnohé primárne i sekundárne spisovné slová používa mládež bez zmeny, hoci citový príznak, svojské prizvukovanie a uplatňovanie intonácie spôsobujú pri ich použití zmeny významu slov, celých fráz, viet a súvetí a prehovor nadobúda charakter slangového štýlu. Napr. spisovné slovo „letieť — lietat“ v slangu nadobúda význam „ide — ide sa — nosí sa — je v móde — vyhadzuje — prepadá“ „letím do ponorky“ /idem do baru./ „letím na kupko“ /idem na kúpalisko./ „dnes letí pyžama“ /nosí sa pružkovaná košeľa./ „dnes to letí“ /skúšajúci vyhadzuje — prepadá sa./ Iné zmeny sú napr.: „Hawaj“ = WC, „silážovať“ = jesť, pripravovať jedlo, „reže“ = trávi, „zázrak“ = jednotka, „nesie sa“ = kráča hrdo, „lov/ide na lov“ = hľadanie, ide si pohľadať dievča, „ši—ši“ = zamilovaný, bláznivý atď.

V slangu mládeže sa vyskytujú aj zložené slová (Trasihlava, Valibuk, murmaj...). Pri ich preberaní a používaní sa prejavuje vplyv ľudových rozprávok. Zložené slová spisovného jazyka sa do mládežníckeho slangu preberajú spravidla v pôvodnej podobe.

Z príkladov zisťujeme, že slangové slová sa zaraďujú do týchto skupín: a) spisovné slová so zmenou formy a významu, b) prevzaté slová, c) hybridy, d) skomoleniny, e) hlásky a skupiny hlások vo funkcii slov, f) zložené slová, g) skratky a značky. Početné sú všetky skupiny, ale osobitne si všimneme skomoleniny, pretože sa pri ich tvorení uplatňujú osobitné slovtvorné postupy.

Skomoleniny sa tvoria: da) ponechaním prvej slabiky slova slovtvorného základu a pripojením slovtvornej prípony „asák“ — asistent, „labák“ z laboratórium, laboratórne cvičenie. Prvá slabika takto tvorených slov je spravidla zatvorená; db) vypustením prvej alebo poslednej slabiky i dvoch spisovného slova, napr. „špé“ (VŠP) „tra“ (zajtra), „ška“ (škola), „zau“ (zaujímavé), „stopro“ (stoprocentne); dc) vypustením jednej i viacerých slabík v prostriedku slova, napr. „franina“ (francúzština), „rulina“ (ruština), „matika“ (matematika).

V študentskom slangu, ako sme už spomínali, sa celkom zreteľne prejavuje: 1. skracovanie, 2. zjednodušovanie, 3. spohodľovanie výslovnosti a 4. expresivifikácia eufemizmus, disfemizmus. Vtipno-humoristický prístup k jazyku v slangu sa prejavuje javmi, ako sú: synkopa, proziopéza, synkréza atď.

Na dôkaz nášho tvrdenia pripojujeme k prednáške niekoľko súvislých slangových textov.

- a) Kája¹, zub-pauza² si kúpil nové fáro.³
 b) Nemaj boj⁴, nebude dlho frndžať⁵, zas ho niegde nadržčí.⁶
 a) Fízli⁷ ho neopustia. Mieňim,⁸ z toho bude jag—ňevidiš⁹ prča.¹⁰
 b) Á, sekne s tým.¹¹ Pozri, hen!
 c) Helou¹², kočky¹³. Čo v titule?¹⁴ Dúfam, máte správne reči.¹⁵
 d) Dáte si kofču?¹⁶
 b) Nekecaj,¹⁷ nemáš grády?¹⁸
 d) Čo si cvok?¹⁹ Nemám už ani haka.²⁰ Fčera som cálovala²¹ posledné šrófky.²²
 Muterka²³ mi dala štyri kilá²⁴ na štekle.²⁵ Videla si ich?
 b) Sú morové.²⁶
 c) Fanta!²⁷ Môžem?²⁸
 a) Ale ti seknú!²⁹
 b) mal by ťa vidieť ten tvoj koreň s glóriolou!³⁰
 c) Zavri klapku³¹, mám toho dost!
 b) Ulala³², jak sa ráči.³³
 d) Babky³⁴ ide sa!
 c) Okej!³⁵ Máš to u mňa na figu.³⁶
 b) Bula jedna!³⁷
 a) Decká,³⁸ z toho bude prča³⁹, zas si to rozdajú!⁴⁰
 d) Kočky,⁴¹ len inteligent,⁴² lebo vás bude počúť vychoška.⁴³
 a) Sahara⁴⁴, to je robota, fakticky to nebolo nič.
 d) Tak čáu⁴⁵, košky⁴⁶ a nashle!⁴⁷

Vysvet; ívky:

1. Kája = Katarína, 2. zub-pauza = mať riedke zuby, 3. fáro = auto, 4. nemaj boj = neboj sa, 5. frndžať = jazdiť, 6. nadržčať (nadržčí = rozbiť/rozbiže, nabúrať/nabúra, urobí karambol, 7. fízli = členovia ZNB, 8. mienim = tak sa mi zdá, 9. jak nevidíš = z toho bude čoskoro, 10. prča = humorná situácia, 11. A. sekne s tým = zmeňme tému, 12. helou = pozdrav pri príchode, stretnutí, 13. kočky = dievčatá, 14. čo v titule = čo nového, 15. mať správne reči = hovoriť o aktuálnych veciach, 16. kofča = káva, čierna káva, 17. nekecaj = nehovor, 18. mať grády = mať alkohol, 19. cvok = óhľupák, blbec, nemehlo atď., 20. haka/haky = peniaz/peniaze, 21. cálovala = platila, 22. šrófky = 100 koruna/koruny, 25. na štekle (štekle) = na topánky (topánky), 26. morové = krásne, 27. fanta = fantastické, 28. môžem = môžem si ich vyskúšať, 29. seknúť = pristať, 30. koreň s glóriolou = pekný chlapec s plešinou, 31. zavri klapku = zavri ústa (prestaň rozprávať), 32. ulala = dobre, 33. jak sa ráči = ako sa ti páči, 34. babky = dievčatá, 35. okej = dobre, 36. mať to u niekoho na figu = mať to u niekoho zlé, 37. bula = nadávka (hlupaňa, sprostaňa... hlúpe, sprosté dievča), 38. decká = dievčatá melioratívne oslovenie, 39. prča = neprijemnosť, 40. rozdať si to = pohádať sa, pobiť sa (pohádajú — pobijú sa), 41. kočky = dievčatá, 42. inteligent = slušne, ticho, 43. vychoška = vychovávateľka, 44. sahra = teda, 45. čáu = do videnia (pozdrav), 46. košky = dievčatá, 47. nashled = do videnia (po česky „nashledanou“!).

Príloha 2.

Fúzo¹, ako bolo na luftáku?² Fajn³, mám to na konštantu.⁴ Štipko⁵ bude? Bude, veď mám bohovský deficit.⁶ Kde máš zaťatú sekeru?⁷ Mal som túlavé topánky,⁸ bol som u Potkana aj s tými pipkami.⁹ Bol som jak kára,¹⁰ ale tá malá je dobrá

sexica.¹¹ Zaviedla ma až na intrák.¹² Si macher,¹³ Fúzo, už zas máš novú lasicu.¹⁴ Kámoš,¹⁵ radšej mi požičaj kilo,¹⁶ nemám fúgy (fuky)¹⁷ na žváro (žváro).¹⁸ Na rígel¹⁹ ti dám, Fúzo. Zavri si bendžo,²⁰ keď nenaľíš.²¹ No dobre, navleč si ancúgy²² a ideme na chlast.²³

Vysvetlivky:

1. Fúzo = nadávka študenta, posmešný názov; 2. bolo na luftáku = bolo na skúške; 3. fajn = dobre; 4. konštanta = trojka (3); 5. štipko = štipendium; 6. bohovský deficit = veľký dlh, manko; 7. mať zaťatú sekeru = kde chodíš piť na dlh, na veru; 8. túlavé topánky = chodiť hore-dole; 9. pipka—pipky = dievča—dievčatá; 10. kára = opiť sa; bol som jak kára = bol som opitý; 11. sexica = náruživé dievča, dievča; 12. intrák = internát, študentský domov; 13. macher = bystrý, šikovný chlapec; 14. lasica = dievča, frajerka; 15. kámoš = priateľ; 16. kilo = 100 Kčs (korún); 17. fúgy (fuky) = peniaze; 18. žváro (žvára, žváro) = cigarety, fajčivo; 19. rígel = ústa; na rígel = na ústa; 20. zavri si bendžo = zavri si ústa (hubu); 21. nenaľiť = požičať; keď nenaľíš = keď nepožičiaš; 22. ancúgy = šaty; navleč si ancúgy = obleč sa; 23. chlast = pijatika; ideme na chlast = ideme piť (chlastať — veľa piť).

Marec 1974.

Príloha 3.

Požičaj mi magič¹, nahrám niečo na disku.² Je tam aj reprák?³ Kočky⁴, podte so mnou, budeme tam húľať.⁵ Bude tam aj nejaký debino?⁶ Jasnáčka, bude! Ja pôjdem radšej na telku.⁷ Ženy,⁸ ja nejdem, musím sa drviť,⁹ aby som nerachla¹⁰ z desky.¹¹

Stará¹² včera nekonečne¹³ pindala,¹⁴ že nechodím na cvičko.¹⁵ Nebuď z toho vyvalená,¹⁶ alebo sa val.¹⁷ No podme žaby. Koľko je už vlastne cibúľ?¹⁸ Deväť. To je bezva¹⁹, ešte si zabahníme²⁰. Len si tak budem krochkať blahom.²¹

Vysvetlivky:

1. magič = magnetofón, 2. nahráť na disku = nahráť niečo do diskotéky, 3. reprák = reproduktor, 4. kočky = dievčatá, 5. húľať = fajčiť (aj zabávať sa!), 6. debino = chlapec, 7. telka = televízia, 8. ženy = dievčatá, 9. drviť sa = učiť sa, 10. aby som nerachla = aby som neprepadla, 11. z desky = z deskriptívnej geometrie, 12. stará = priateľka, 13. nekonečne = dlho, 14. pindala = rozprávala, 15. cvičko = cvičenie (seminárne cvičenie), 16. vyvalená = vyplašená, prekvapená, 17. val sa = uč sa, 18. koľko je vlastne cibúľ? = koľko je vlastne hodín?, 19. bezva = bezvadné, 20. zabahníme si = poležíme, poleňošime si, 21. krochkať blahom = cítiť sa príjemne.

Apríl 1974.

Príloha 4.

Poobede máme učko.¹ Budem mať ľufťy.² Radšej by som exol.³ Ešte som si aj zabudol logáro.⁴ Ty si ale inžiniersky poter.⁵ Čo si vyluftoval⁶ posledný fifín⁷ z hlavy?

Včera som bol na fah.⁸

Kámoško⁹, ty si lovíš¹⁰ a živina¹¹ ti praskne.¹²

Dneska tam budú všetci: bilinkári¹³, koničkári,¹⁴ rúrkári¹⁵ aj šrófikári.¹⁶ Šerif¹⁷ ma zvozí.¹⁸

Vysvetlivky:

1. učko = vyučovanie, 2. mať lufty = mať poplach, strach, pohon, 3. exnúť/exol = zomrieť/zomrel, 4. logáro = logaritmické pravítko, 5. inžiniersky poter = inžiniersky káder, budúci inžinier, 6. vyluftoval = stratil, 7. fifin = rozum (čo si vyluftoval posledný fifin = čo si stratil rozum), 8. byť na ťahu = byť na schôdzke s dievčaťom (bol som na ťahu = bol som na schôdzke, „rande“), 9. kámoško = priateľu, 10. loviš si = zháňaš, zaobstarávať—dievča, priateľku, 11. živina = živočíšna výroba, 12. živina ti praskne = prepadneš zo živočíšnej výroby, 13. bilinkári = študenti rastlinnej výroby, 14. koničkári = poslucháči zootechniky, 15. šrófikári = poslucháči mechanizačnej fakulty, 16. rúrkári = poslucháči meliorácie, 17. šerif = vedúci cvičenia, 18. zvoziť (niekoho) /zvozí ma = vyhrešiť niekoho, vyhreší ma, vynadá mi.

Január 1974.

Záverčná poznámka:

Texty z rozprávania mladých ľudí vo veku 17—24 rokov v Nitre. Ide spravidla o poslucháčov vysokých škôl (VŠP a PF).

POZNÁMKY

[1] Termínom „mládežnícky slang“ označujeme všetky „skupinové jazykové prostriedky — skupinový jazyk, -y“ mládeže od 6 do 25 rokov. Hoci sa zameriavame najmä na skúmanie mládežníckeho slangu, zaoberáme sa aspoň čiastočne celou problematikou jazykových prostriedkov, ktoré sa v minulosti označovali termínom „sociálne nárečia“ a zahrnovali jazykové prostriedky označované termínmi „žargón“ — „argot“ (franc.), „slang“ — „cant“ (angl.). K tomu pozri aj nem. „Rotwelsch“, maď. „tolvajnyelv—jásznyelv“, český „hantýrka“ atď.

[2] Termín „sociálne nárečia“ používame len ako vysvetlivku. Ďalej používame len termín „skupinové jazykové prostriedky“. Mohli by sme však používať aj „skupinový jazyk“.

[3] Termín „systém a štruktúra“ používame podľa A. A. Reformatského, Što takoje strukturalism? Voprosy jazykoznanija 1957, č. 6., str. 25—27. Bližšie pozri u J. Horeckého, Slovenská lexikológia, Slovenské pedagogické nakladateľstvo Bratislava, 1971, str. 13 a n.

[4] Dezintegračný činiteľ = skupinové jazykové prostriedky, ktoré sa v starších jazykovedných prácach označovali termínom „žargón—argot“. Zo slangu sem zahrnujeme len nejasné, nezrozumiteľné, tajné, prípadne skomolené výrazy a frázy.

[5] Pri výskume mládežníckeho slangu zisťujeme, že iné slangové slová, zvraty i celé vety používajú žiaci ZDŠ v 1.—5. ročníku a v 6.—9. ročníku, študenti stredných všeobecnovzdelávacích a odborných škôl a iné poslucháči vysokých škôl, kde sa slang tiež diferencuje podľa smeru štúdia (spoločenské — prírodné vedy...). Ide zhruba o 6—11, 12—16 a 17—20/25 ročných žiakov a mladých ľudí.

[6] Výskum mládežníckeho slangu dokazuje, že sa vo zvukovom, lexikálnom, gramatickom pláne a v štýle uplatňujú rozličné deformácie. Tieto sú však charakteristické práve pre mládežnícky slang. Je však zatiaľ otáznе, či ich pokladat' za formovanie sa osobitných jazykových plánov slangu.

[7] Príklady uvádzame v prílohe (slangové texty).

[8] Kvalitatívne sa „nárečia“ — „skupinové jazykové prostriedky“ odlišujú tým, že geografické nárečia majú vlastné jazykové plány. Skupinové jazykové prostriedky (skupinové jazyky) ich zatiaľ nemajú, hoci napr. lexikálny plán sa už vyformoval a, zdá sa, že sa postupne formujú aj ďalšie. Kvantitatívne rozdiely sú zrejme z porovnaní. Pozri aj poznámku č. 9, L. Dvonč, K otázke sociálnych „nárečí“...

[9] Problémami skupinových jazykových prostriedkov sa zaoberali konferencie: O jazyku a štýle súčasnej slovenskej prózy, 4.—5. júna 1964 a 11.—13. marca 1965. Materiály konferencií vyšli tlačou: Jazyk a štýl modernej prózy, VSAV, Bratislava 1965 a Jazyk a umelecké dielo, Mladé letá 1966. Osobitne sa problémami slangu zaoberal M. Urbančok na konferencii JÚLŠ SAV „Kultúra spisovnej slovenčiny“ — Smolenice 5.—7. decembra 1966. Jeho príspevok „Spisovný jazyk a slangy“ je odtlačený v zborníku „Kultúra spisovnej slovenčiny“ str. 23.—28. Okrem toho sa objavili viaceré štúdie: L. DVONČ, K otázke sociálnych „nárečí“, SaS, XVIII, Praha 1957, str. 180—183; Š. KRÍŠTOF, Študentský slang v Nitre, Zborník PF, 1963, str. 89—109, tam pozri aj ďalšie štúdie

k tejto problematike; J. MISTRÍK, Štylistika slovenského jazyka, SPN, Bratislava 1970, str. 198—218; E. PAULINY, Dve kapitoly o spisovnom jazyku a nárečí, 1946, str. 9 a n. atď.

[10] J. Mistrík vo vysokoškolskej učebnici Štylistika slovenského jazyka, SPN, Bratislava 1970, str. 198 a n., najmä str. 200 dal už niektoré podnety.

[11] Slovník slovenského jazyka IV, V, Bratislava 1964, str. 112 uvádza: „slang“ (vysl. sleng), -u, m. súhrn výrazových prostriedkov (najmä slovníkových), ktoré používajú obyč. vo vzájomnom bežnom styku ľudia istého zamestnania, al. stavu, napr. umelci, vojaci, športovci; športový, študentský s.; slangový prid.“.

[12] Ide o všeobecnovzdelávacie školy: ZDŠ (=základná deväťročná škola, ročníky 1/5 — nižší a ročníky 6/9 — vyšší stupeň), gymnáziá a SVŠ (=stredné všeobecnovzdelávacie školy); odborné školy: SEŠ (=stredná ekonomická škola), SPŠS (=stredná priemyselná škola stavebná), UŠS (=učňovská škola stavebná), PTŠ (=poľnohospodárska škola technická so zameraním na rastlinnú výrobu, záhradníctvo, melioráciu, výchovu majstrov atď.), VŠP (=vysoká škola poľnohospodárska, ktorá má rozličné špecializácie — fakulty a katedry), VŠE (=vysoká škola ekonomická), FF (=filozofická fakulta), LF (=lekárska fakulta) atď. univerzity, PF (=pedagogická fakulta) a iné stredné i vysoké školy, ktoré sú zamerané na špeciálnu prípravu stredoškolského a vysokoškolského dorastu pre priemysel, napr.: stredná škola chemická, mliekárenská, strojárská atď.

[13] Ďalšie príklady pozri v III. časti štúdie a v prílohách.

[14] Príklady uvádzame v texte a v prílohách.

[15] Bibliografiu z technických dôvodov neuvádzame.

BIBLIOGRAFIA

- BÁRCZI, G.: A „pesti nyelv“. Magyar Nyelvör. XXVII, 1931.
- CIULA, P.—CZARNECKI, WL.—KLICH, E.: Pryczynki do gwary uczniowskiej w Poznaniu i Trzemesznie. Slavia Occidentalis. 6, 1927.
- ČIKOBAVA, A. S.: Úvod do jazykovedy I. Praha, 1956.
- DAUZAT, A.: Les argots. Caracteres — Évolution — Influence. Paris, 1929.
- DVONČ, L.: K otázke sociálnych „nárečí“. Slovo a slovesnosť. 18, 1957.
- HORECKÝ, J.: Sémantická klasifikácia zložených slov. = In: Studieze slovanské jazykovedy. Sborník k 70. narodeninám Františka Trávníčka. Praha 1958.
- JÓNA, E.: Úvod do jazykovedy, Bratislava 1955. Skriptum.
- KLIMES, L.: Dnešní studentský slang. Dialog. Klub překladatelů. Praha, 1957.
- KOUDELA, BR.: O tzv. „nářečích sociálních“. SPN Praha. 1960.
- TĚMA, B.: Mluva hutníků na Bohumínsku a Karvínsku. 1958. Mluva studentů východního Těšínska. SPN Praha. 1966.
- KRIŠTOF, Š.: Studentský slang v Nitre. = In: Zborník pedagogického inštitútu v Nitre. Bratislava 1963.
- MISTRÍK, J.: Štylistika slovenského jazyka. SPN, Bratislava 1970.
- OBERPFALCER, FR.: Argot a slangy. Československá vlastivěda. Díl III. Jazyk. Praha 1934.
- PAULINY, E.: Dve kapitoly o spisovnom jazyku a nárečí, 1946.
- PETRIKOVÍČ, J.: Poznámky o strojářskom slangu. Slovenská reč. 19, 1954.
- RIPPL, E.: Zum Worstschatz des tschechischen Rotwelsch. Reichenber, 1926.
- RUŽIČKA, J.: SLOVENČINA, Spisovná slovenčina v Československu. VSAV, Bratislava 1970.
- SCHNEK, R.: K otázke expresívnych slov. Slovenská reč 21, 1956.
- ŠMILAUER, VL.: Studentské přezdívky z Bratislavy. Naše řeč. 17, 1953.
- SULÁN, B.: Probleme der Argotforschung in Mitteleuropa. Innsbruck, 1963.
- URBANČOK, M.: Spisovný jazyk a slang. Zborník Kultúra spisovnej slovenčiny. Bratislava 1967.
- Ostatné pozri v poznámkach!

DER JUGEND — SLANG

Šefan Krištof

In der Studie werden praktische und theoretische Fragen im Zusammenhang mit dem Jugend-Slang untersucht und die Feststellungen des Verfassers durch zahlreiche, eigenen Forschungen entnommene Beispiele illustriert. Im ersten Teil werden die Zusammenhänge von „Literatursprache

und Jugend-Slang“ sowie „Argot — Jargon — Slang“ und „Jargon — Slang“ untersucht, wobei Verfasser darauf aufmerksam macht, dass die Benennung: „soziale Mundart“ nicht das Richtige ist und statt dessen die Benutzung der Bezeichnung „Gruppen-sprachliche Mittel — sog. Gruppensprache“ empfiehlt.

Erläutert wird der Unterschied zwischen dem im „geographischen Sinne genommenen“ Dialekt und der sogenannten „sozialen Mundart“ und deren Beziehung zur Nationalsprache sowie ihre Wirkung und Bindung an die Nationalsprache. Hervorgehoben wird die Mundart in geographischem Sinne, welche von positivem Einfluss auf die Nationalsprache ist, mit der sie integriert wird. Gleichzeitig bemerkt Verfasser, dass der Slang in der Regel als desintegrierender Faktor wirkt und betont die spontane Entstehung und die unzusammenhängende Natur des Slang. Der jugendliche Slang wird in zwei Untergruppen geteilt, und zwar a) in einen sozialen und b) einen Interessenkreis-Slang. Gleichzeitig hält er es für erforderlich, vor der Konzipierung der grundlegenden Thesen den Slang in seiner ganzen Ausdehnung zu studieren, Slang-Wörterbücher anzulegen, ein Wörterbuch der phraseologischen Redewendungen zusammenzustellen und möglichst viel Slang-Texte zu sammeln. Man muss sich bewusst sein, dass der Slang sich in Untergruppen gliedert. Gleichzeitig kommt es zu einer weiteren Schichtung der Untergruppen, was bedeutet, dass für den Slang auch die einzelnen Schultypen charakteristisch sind (Gewerbelehrlings-Schule, Fachschule, Gymnasium, Grundschule). Die Gliederung verfolgt dabei auch die Lebensalterphasen der Jugend.

Untersucht wird ferner die Entstehung des Jugend-Slang und sein diktionärer Wortschatz. Abschliessend folgt Vorführung eines jugendbezüglichen Slang-Textes aus dem Leben der 17—25 Jährigen.

Über die Erörterung theoretischer Fragen hinaus wirft die Studie auch praktische Probleme auf. Sie weist darauf hin, dass Entstehung und Gestaltung des Slang nicht nur der Wirkung einer gewissen Gemeinschaft unterstehen, sondern auch die Umgebung selbst und die jeweilige Situation das Ihrige tun.

Štefan Krištof

AZ IFJÚSÁGI SLANG

Resume

A szerző tanulmányában az ifjúsági slanggal összefüggő gyakorlati és elméleti kérdések vizsgálatával foglalkozik. Megállapításait számos saját kutatásaiból vett példával illusztrálja. A tanulmány első részében „az irodalmi nyelv és az ifjúsági slang”, valamint az „argot—zsargon—slang” és a „zsargon—slang” összefüggéseit vizsgálja. Figyelmeztet arra, hogy a „szociális nyelvjárás” elnevezés nem megfelelő és helyette javasolja „a csoportos nyelvi eszközök — az ún. csoportnyelv” elnevezés használatát.

Feltárja a „földrajzi értelemben vett” nyelvjárás és az ún. „szociális nyelvjárás” közti különbségeket, vizsgálja ezek kapcsolatát a nemzeti nyelvvel, valamint hatásukat és kötődésüket a nemzeti nyelvhez. Kiemeli a földrajzi értelemben vett nyelvjárást, amely pozitív hatással van a nemzeti nyelvre, amellyel integrálódik. Ugyanakkor megállapítja, hogy a slang hatása rendszerint dezintegráló tényezőként hat. Hangsúlyozza a slang spontán fejlődését és összefüggéstelen voltát. Az ifjúsági slangot két alcsoportra osztja, mégpedig: a) szociális- és b) érdekköri slangre. Egyúttal szükségesnek tartja, hogy az alapvető tézisek megfogalmazása előtt a slangteljes terjedelmében tanulmányozzuk, slang szótárakat szerkesztünk, állítsuk össze a frazeológiai fordulatok szótárát és minél több slang szöveget gyűjtsünk. Tudatában kell lennünk, hogy a slang alcsoportokra tagozódik. Ugyanakkor az egyes alcsoportok tovább rétegződnek, ami azt jelenti, hogy a slangre a különböző iskolatípusok is jellemzőek (iparitanuló iskola, szakiskola, gimnázium, általános iskola). A tagozódás egyúttal az ifjúság életkori szakaszait is követi.

A fentiekén kívül a szerző vizsgálja az ifjúsági slang keletkezését és szótári szókészletét is. Befejezésül néhány ifjúsági vonatkozású slang szöveget mutat be a 17—25 éves fiatalok életéből.

A tanulmány az elméleti kérdések fejtegetésén túl gyakorlati problémákat is vet fel. Befejezésül rámutat arra, hogy a slang keletkezésére és alakulására nem csupán egy bizonyos közösség hat, hanem maga a környezet és a mindenkori szituáció is.